

Δυτική φεουδαρχία - Βυζαντινή πρόνοια

ΔΥΣΗ	BYZANTIO
Κατακερματισμός δικαίου ιδιοκτησίας → πλήρης εξαφάνιση (ή έστω περιθωριακή λειτουργία) πλήρους ιδιοκτησίας ρωμαϊκού δικαίου (αποτέλεσμα της εξάρτησης) → Κατακερματισμός εξουσίας: ο κάθε δεσπότης έχει στην περιοχή του αρμοδιότητες και εξουσίες που ανήκουν στο κράτος και μπορούσαν να φτάσουν ως την απόδοση δικαιοσύνης ή τη συντήρηση ιδιαίτερου στρατού ή ακόμη ως την κοπή νομίσματος.	Η δύναμη της ελληνιστικής παράδοσης, όπως είχε εξελιχθεί με τη συγχώνευσή της με το μετακλασικό ρωμαϊκό δίκαιο του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους, δεν επέτρεψε στην αυτοκρατορία να αναπτύξει, ούτε στην πράξη, και ακόμη λιγότερο στη θεωρία, ολοκληρωμένη φεουδαρχική αντίληψη και πρακτική → Μη κατακερματισμός της εξουσίας στο Βυζάντιο, τουλάχιστον μέχρι και τον 13ο αιώνα, και η μη πλήρης ιδιοκτησία. Το πολιτικό σύστημα του Βυζαντίου παραμένει συγκεντρωτικό ως την πτώση της αυτοκρατορίας. Οι παραχωρήσεις των δικαιοδοσιών δεν ξεπέρασαν ορισμένα όρια.
Το φέουδο είναι στην κυριότητα του φεουδάρχη. Έτσι, αφ' ενός έχουμε τους υποτελείς (<i>vassaux</i>) ή βασσάλους, αφ' ετέρου δε τους δεσπότες (<i>seigneurs</i> < λατ. <i>senior</i>· πρβ. αγγλικό <i>sir</i>). Ο κάθε δεσπότης λαμβάνει την υποχρέωση να προστατεύσει και να συντηρεί τους υποτελείς του έναντι ανταλλαγής ορισμένων υπηρεσιών, κυρίως στρατιωτικών. Οι σχέσεις αυτές πραγματώνονται με την παραχώρηση γης (φέουδο - <i>fief</i>) από τον δεσπότη στον υποτελή, ο οποίος την εκμεταλλεύεται υπ' ευθύνη του και προς ίδιον όφελος. Πολλές φορές οι φεουδάρχες πέραν των πολιτικών είχαν και δικαστικές αρμοδιότητες, καθώς και την ευθύνη κοπής νομίσματος.	Την κυριότητα των Προνοιών έχει το κράτος. Αυτοί που λαμβάνουν «Πρόνοια», οι «προνοιάριοι», καρπούνται τη νομή και την επικαρπία της γης μαζί και τους παροίκους - καλλιεργητές. Εισπράττουν τη φορολογία και την αναλογία τους από τη σοδειά.
Ο φεουδάρχης πάντοτε είναι κάποιος ανώτερος αξιωματούχος ή μεγαλογαιοκτήμονας.	Ο αυτοκράτωρ, σύμφωνα με το θεσμό της «Πρόνοιας», παραχωρεί τη νομή -και ποτέ την κυριότητα- κρατικής γης σε ανώτερους αξιωματούχους, πολιτικούς και στρατιωτικούς, αλλά ενίοτε και σε εκκλησιαστικούς, ως αναγνώριση υπηρεσιών τους προς το κράτος και αντί

	ορισμένων υποχρεώσεων που αναλαμβάνει ο ευεργετούμενος. Η νομή εκτάσεως γης δεν γίνονταν μόνο σε ανώτερους αξιωματούχους αλλά και σε απλούς στρατιώτες. Παράδειγμα αυτού του είδους μπορεί να χρησιμοποιηθούν τα «εστρατευμένα χωρία» που αναφέρονται στο τυπικό της μονής του Παντοκράτορος (1136), καθώς και οι «στρατιωτικάί ακίνητοι κτήσεις» του θέματος Μυλάσης - Μελανουδίου. Χαρακτηριστικότερο αυτών είναι ότι έχουν περιορισμένη μόνο έκταση.
• Αυστηρή ιεράρχηση σε μια σειρά εξαρτημένων υποτελών και δεσποτών. • Γενίκευση δεσμών εξάρτησης ελεύθερου ανθρώπου από άνθρωπο.	• Λείπουν αντιστοιχίες με τη Δύση, κοινωνικές σχέσεις ιεραρχίας.
• Η παραγωγή στο δυτικό φέουδο γίνεται από τις αγγαρείες των serfs και συντελεί έτσι στη δημιουργία σημαντικών εκμεταλλεύσεων.	• Η καλλιέργεια με αγγαρείες έχει περιθωριακή θέση → το μεγαλύτερο μέρος των μεγάλων ιδιοκτησιών κατανέμεται σε μικρές οικογενειακές εκμεταλλεύσεις των χωρικών, παροίκων ή ανεξάρτητων καλλιεργητών. Οι αγγαρείες που οι πάροικοι οφείλουν στον κύριο της γης είναι ελάχιστες (12 μέρες το χρόνο) και συνήθως εξαγοράζονται με χρηματικές καταβολές. → Η μεγάλη και μικρή ιδιοκτησία κατείχε πάντα την κυρίαρχη θέση στο βυζάντιο, ακόμα και στην εποχή των Κομνηνών και αργότερα.